

Arsmøte i
Nordland Arbeiderparti
Bodø 5.-6. mars 1988

Med forbehold om endringer
SPERRET til 5.3.88 kl 1030

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISKE SITUASJONEN

Partifeller:

Siden regjeringsskiftet for snart to år siden har Arbeiderpartiet hatt en dobbelt oppgave: Landet må bringes ut av en økonomisk krise. Samtidig har vi som ambisjon å snu en utvikling som på område etter område gikk i gal retning - etter 5 år med borgerlig politikk.

I tillegg har vi i partiet også vært opptatt av å rette blikket framover. Gjennom frihetsdebatten og Åpent Parti har vi reist en bred debatt om hvordan vi skal løse de nye hverdagsoppgavene og sikre de viktigste verdiene inn i 90-års Norge.

Politikk er valg av verdier. Og i en situasjon hvor vi må bruke mindre og skape mer - er de valgene vi må gjøre enda viktigere. Vi har valgt å satse på en kurs som sikrer de viktigste verdiene: Den fulle sysselsetting og de mest sentrale velferdsoppgavene. Vi har satset på fornyelse og omstilling. Det har vært nødvendig å redusere der hvor det løp helt løpsk i årene bak oss, i det private forbruket.

Det betyr at vi må søke forståelse for tiltak som er mer nødvendige enn de er populære. Det betyr at vi må si nei til nye, fordi den viktigste oppgaven er å skape et nytt økonomisk fundament å bygge fremtiden på.

Det gjør oppgaven vanskelig.

Det stiller store krav til nytenkning og evne til reformer.

Det gjør oppgaven inspirerende.

Og oppgaven er viktig, fordi vi har så mange viktige verdier å kjempe for. Og vi har sett hvor fort de kan undergraves.

Tirsdag var jeg på landsmøte i Norsk Papirindustriarbeiderforbund sammen med LOs leder. I debatten om det inntektspolitiske samarbeidet vi har fått til og som fikk bred støtte i den forsamlingen, reiste en tillitsmann fra Moss et helt grunnleggende spørsmål.

"Finnes det nok handlekraft i samfunnet i dag, til at vi kommer ut av de økonomiske problemene? Hvem skal vi forvente vil påta seg et slikt ansvar?", spurte han.

Og hans eget svar var dette:

"Når noe vanskelig skal gjøres, så la oss gjøre det selv. Det er ingen andre som gjør det for oss. Og hva er alternativet?"

Alternativet til at Arbeiderpartiet tar ansvar og viser vilje til å prege samfunnsutviklingen gjennom praktisk politikk, er at vi slipper høyrekreftene til. Det betyr mindre styring, større armslag for særinteresser og mindre samfunnsansvar. Vi har sett hva det kan føre til, både i vårt eget og i andre land.

I fem år hadde vi en borgerlig regjering og et borgerlig flertall som sto for andre verdier. Økt privat forbruk og privat sektor ble prioritert, på bekostning av det generelle samfunnsansvar og utbygging av fellesgodene. Det var i disse årene mange av de gapene oppsto, som flere grupper nå kjemper for å ta igjen.

Det ble skapt større forskjeller i levekår, mellom grupper og landsdeler. Sentraliseringen økte og vi fikk en ny flyttestrøm fra distriktene. De sosiale forskjellene ble større og fordelingen av inntekt og formue skjevere. Fellesskap og samfunnsansvar ble svekket.

Til tross for store oljeinntekter og overskudd i utenriksøkonomien, ble det ikke gjennomført en eneste sosial reform. En pensjonaldager-reform som lå klar da vår regjering måtte gå i 1981, ble trukket tilbake. Svangerskapspermisjonen var nøyaktig den samme da vi kom tilbake i 1986 som den var da vi gikk i 1981. Barnehageutbyggingen ble halvert. I eldreomsorgen var utbyggingen av viktige tilbud svakere i 1985 enn i 1981, sett i forhold til antall eldre.

Og hva skjedde på ett av de områdene hvor det i dag er så store problemer, i boligpolitikken? Med den borgerlige regjeringens politikk som drivkraft sank boligbyggingen, mens boligprisene steg. Husbankens rolle ble redusert, mens de private bankene fikk slippe utlånene løs. Prisreguleringer og takstordninger ble fjernet uten at noe ble satt i stedet.

Markedskreftene ble sluppet fritt i alle deler av boligmarkedet. Mange tjente mye på det - og syntes det var fint. Men når man nå oppdager at det er ens egne barn som får regningene - kommet naturlig nok kravene om tiltak som hjelper de unge inn på det boligmarked som markedskreftene har stengt dem ute fra.

Boligpolitikken er kanskje det området hvor vi raskest og sterkest har merket følgende av høyre-politikken. Og vi ser klart hva det fører til: De største gevinstene henter de som i utgangspunktet har det best. Og her - som på andre områder - er situasjonen den at det som er gjort, ikke kan gjøres om. Dette til alvorlig ettertanke. Det koster å slippe høyrekreftene til. Det setter det varige spor etter seg. Det endrer hverdagens Norge.

*

Da vi fant olje i Nordsjøen på slutten av 60-tallet, la vi opp til at den nye rikdommen skulle brukes til å øke livskvaliteten i det norske samfunn. Det var bred enighet om at vi ikke måtte gjøre oss avhengige av oljen, men bruke de muligheter den ga til å styrke næringslivet på land.

I første halvdel av 80-årene, da vi fikk de store oljeinntektene, ble dette forsømt. Det ble satset for lite på fornyelse og omstilling. Høyrekreftene oppmuntret i stedet til pengeflytting og spekulasjon. Det førte til en utvikling som man etterhvert følte uro over langt inn i finansmiljøene og høyrekreftenes egne rekker. Kredittpolitikken kom helt ut av styring fordi man slapp det hele løs uten at man først sørget for å gjøre noe med skattesystemet.

Her ligger mye av årsakene til de problemer vi i dag sliter med. En økonomisk situasjon - som ikke skyldtes forhold myndighetene var uten herredømme over - men som ble en følge av den politikk som var ført. Vi fikk en helt uforsvarlig vekst i det private forbruket - 17% økning på to år - og mye var lånefinansiert.

Høyre - som alltid har hevdet at vi må tjene pengene før vi bruker dem, slapp løs et forbruk av penger som savner sidestykke - og som vi ikke hadde dekning for i landets produksjon.

Før 1985 hadde norske familier brukt 5-6% mindre enn det de tjente. Resten ble spart. I 1985 og 1986 ble dette forandret. Da brukte man 5% mer enn det man tjente.

Vi begynte å leve på forskudd. Vi handlet på bok - og skjøv regningen foran oss.

Hva betyr så denne sterke forbruksveksten i kroner og ører? Jo, at det private forbruket økte med mellom 20 og 30 milliarder kroner i året. Og det er faktisk mer enn det koster å drive hele vår grunnskole og den videregående skole.

Vi har to hovedproblemer i norsk økonomi: Vi bruker mer enn vi har dekning for - og det koster for mye å produsere varer og tjenester i Norge i forhold til i andre land.

Derfor taper norsk næringsliv markedsandeler både hjemme og ute. Vi importerer mer og selger mindre. Det gir et underskudd i bytteforholdet med andre land som vi i lengden ikke kan leve med.

Det er dette vi nå må rydde opp i. Lykkes vi ikke, vil både sysselsetting og velferd skal komme i alvorlig fare.

Vi er helt avhengig av å konkurrere på et verdensmarked der våre konkurrenter har et lavere lønnsnivå og en lavere prisstigning enn vi har.

Vi har ingen muligheter til å nå fram, verken i praktisk politisk virksomhet eller i forhold til folks forventninger og holdninger, hvis ikke denne virkeligheten blir en del av folks erkjennelse og hverdag.

Hvordan er vi så kommet i denne situasjonen ?

Fallet i oljeprisene og dollarkursen forklarer noe. Men vi hadde underskudd på handelsbalansen allerede før oljeprisene begynte å falle vinteren 1986. Halvparten av underskuddet skyldes at næringslivet på land ikke er tilstrekkelig konkurransedyktig.

Den konkurransenutsatte delen av industrien stagnerte i første halvdel av 80-årene og eksporten sank. Den ~~utforsvarlige veksten i det private forbruket bidro sterkt til~~ at importen økte.

Det som er skjedd på Aker Brygge i Oslo kan stå som et symbol på disse årene. Industriarbeidsplassene ble lagt ned og erstattet med forretninger, kontorer, cafeer og luksusboliger. Arbeidskraft ble flyttet fra produktiv virksomhet til handelsvirksomhet som ofte var basert på import. I stedet for å produsere varer som vi kunne selge til utlandet, fikk vi arbeidsplasser basert på det vi kjøpte fra utlandet.

Derfor er det nå så viktig å få vekst i de eksportrettede virksomheter. Vi må flytte arbeidskraft over fra bedrifter og næringer som ikke har framtidsutsikter - til bedrifter og næringer vi kan satse på og leve av i framtida. Vi må satse på varer og tjenester som kan konkurrere med andre lands produkter, både hjemme og ute.

Situasjonen er den at vi lever av råvarer og produkter som krever mye arbeidskraft. 40% av industriarbeiderne er sysselsatt i bransjer hvor det produseres for mye - og mindre enn 30% er sysselsatt i bransjer hvor markedene vokser. Vi er med andre ord store på områder hvor markedet blir mindre - og små der markedet vokser.

Og som LO og Norges Industriforbund har pekt på i sin utredning om Norge mot år 2000: Det er nødvendig å øke verdiskapningen i norsk industri med 50% fram mot århundreskiftet, selv om oljeinntektene øker - hvis vi skal sikre sysselsettingen og velferden.

Det er for å bidra til dette vi har satset så sterkt på å øke innsatsen i forskning og utvikling, selv om det har vært nødvendig generelt å stramme inn i økonomien.

Hvis vi ser på vår industri - i forhold til andre land - ser vi hvor liten del av industrien som i dag bygger på produkter som baserer seg på en betydelig forskningsinnsats. Og det er en slik industri vi i fremtiden må leve av - fordi det bare er den type produkter som kan bære det velferdsnivå vi ønsker å ha.

Vi må få økt produktivitet gjennom en heving av kunnskapsnivået og med bedre teknologi. Dette er et nøkkelområde også i distriktspolitikken. Det er derfor vi har satset så sterkt på å øke bevilgningene til regional utvikling, konsentrert mot tre områder:

- Marin bioteknologi knyttet til fiskeindustri og havbruk.
- Anvendt informasjonsteknologi
- Ledelse, organisering og styring.

Det er satset på de regionale forsknings- og kompetansesentra, som i Narvik. Når planene for liknende sentra i Bodø og Mo i Rana er klare, vil det også bli gitt støtte til etableringen av disse.

Det knytter seg helt spesielle utfordringer til nyskaping i dette fylket, hvor flere lokalsamfunn lenge har vært for ensidig avhengig av statsbedrifter. Ikke fordi disse bedriftene har vært statseide. Men fordi det ikke har vært mulig å drive dem med nødvendig lønnsomhet.

Det er verken ønskelig eller mulig å satse på at statslige subsidier skal dekke gapet mellom utgifter og inntekter i statsbedriftene. Derfor må vi få til omstillinger og ny virksomhet som kan erstatte arbeidsplasser som krever ressurser i stedet for å bidra med ressurser til samfunnet.

De tyngste utfordringene i månedene som kommer er selvfølgelig Rana-samfunnet med Jernverket og Koksverket. Dere kjenner godt til problemstillingene. Næringsdepartementet jobber for fullt med disse sakene. Vi vil legge fram en Stortingsmelding om strategien for det framtidige Jernverket, samtidig som vi vurderer framtiden for Koksverket.

Behovet for nyskaping og omstilling betyr ikke at alle næringer med en lang fortid er uten framtid. Fiskerinæringen er for eksempel et av lyspunktene i norsk næringsliv. Den er en av våre vekstnæringer, selv om det fortsatt finnes grupper som har det vanskelig også innen denne næringen.

Det tradisjonelle fisket og havbruksnæringen eksporterte i fjor for over 10 milliarder kroner. Det er ikke noe dårlig bidrag til å få vår utenlandsøkonomi i bedre balanse.

I tillegg kommer jo den store betydningen fiskerinæringen har for bosettingsmønsteret. Og det vil også i framtiden være slik at det er fisken som gjør det mulig å bevare bosettingen langs kysten her i Nord-Norge.

Regjeringen vil i løpet av våren legge fram en stortingsproposisjon som lovfester den praksis som har vært fulgt og som sikrer mer råstoff til anleggene i land. Moxnes-utvalget er i arbeid for å utrede fiskeindustriens plass i nærungen, og det vil om kort tid komme et forslag til hvordan vi kan bevare en sildemel- og sildeolje-industri til

loddebestanden igjen er bygd opp og vil gi bedre råstofforunnlag for disse fabrikkene.

Heller ikke er det slik at all produksjonsøkning og alle eksportinntekter må komme fra industrien. Også i andre bransjer ligger forholdene vel til rette for både for å skape nye arbeidsplasser og til å konkurrere med utlandet i årene framover. Jeg tror vi kan komme til å oppleve den sterke veksten nettopp i andre bransjer, som f.eks. tjenesteyting og turistnæringen. Den voksende betydning de tjensteytende næringene får for økonomi, sysselsetting og trivsel er bakgrunnen for at Regjeringen satte igang det 4-årige tiltaksprogrammet for utvikling av tjenesteytende næringer i distriktene. Og hvor Nordland er ett av prøvefylkene. Her er både stedsutvikling og kompetanseoppbygging viktige tema.

Behovet for omstilling og nyskapning gjør tilstrammingspolitikk alene så perspektivløs. Samtidig som det er nødvendig med en stram økonomisk politikk, er det også nødvendig å styrke produksjonsgrunnlaget. Vi må få en mer effektiv produksjon i hele næringslivet. Vi må få mer igjen for det vi investerer. Vi må styrke forskningen og utvide menneskenes kunnskaper. Innføre ny teknikk og bedre organiseringen av arbeidet.

Også den offentlige sektor er en viktig del av grunnlaget for et styrket konkurransutsatt næringsliv. Det er også en av grunnene til at Regjeringen satser så sterkt på en effektiv og god offentlig virksomhet.

Næringslivets rammebetingelser har også å gjøre med vårt skoleverk - fra førskole til høyskole, med transport og veinett og teletjenester. Men det gjelder også helsestell og kulturpolitikk, ja alt som bidrar til å skape et levende samfunn med muligheter for livsutfoldelse og trivsel.

Dette må med i debatten om de offentlige utgifter - og som gjør høyrekraftenes krav om sterke nedskjæringer på de offentlige budsjetter så perspektivløst.

*

Regjeringen har lagt opp en bred og langsiktig strategi for å få til vekst i industri og andre konkurranseutsatte næringer. En viktig betingelse for at vi skal øke eksporten og minske importen, er at pris- og kostnadsøkningen i Norge bringes ned på samme nivå som hos våre handelspartnere.

Avtalen mellom LO og N.A.F. er et viktig bidrag til å nå dette målet. Regjeringen alene kan ikke klare en slik oppgave. Det er derfor vi har lagt så stor vekt på å få til et forpliktende inntektspolitisk samarbeid.

Det samarbeide bygget på felles ansvar og gjensidig tillit som er mobilisert er til felles beste. Jeg ser at enkelte kommentatorer og andre hevder at LO og N.A.F. har gjort dette av hensyn til regjeringen.

Men - som Leif Haraldseth sier - dette er ikke gjort av hensyn til Regjeringen, men av hensyn til medlemmenes egne interesser.

Vårt felles mål er å bevare den fulle sysselsetting. Men det betyr også at vi vil ha et stramt arbeidsmarked, som gjør lønns- og prisproblemene vanskeligere å håndtere hos oss enn i de fleste andre land. Der har man i stedet vennet seg til en arbeidsløshet på over 10 prosent. Det sier seg selv at det da ikke er særlig vanskelig å holde både priser og lønnsutvikling i sjakk.

Vi er ikke villig til å betale en så dyster sosial pris som en arbeidsledighetspolitikk ville innebære. Derfor må vi satse på en annen løsning. På et slik konstruktivt samarbeide vi nå har fått til. Det gir gode muligheter til å arbeide oss ut av de økonomiske problemene samtidig som vi sikrer grunnlaget for den fulle sysselsetting, tryggheten og velferden i vårt samfunn.

Det er ikke noe bedre for arbeidstakerne å få 10 prosent tillegg i lønn, dersom prisene stiger 10 prosent, sammenliknet med lønnsøkning på 5 og 5 prosent prisstigning. For norsk

næringsliv, og dermed for arbeidsplassene og norsk økonomi, er en 5 prosent prisstigning langt å foretrekke.

Avtalen mellom LO og N.A.F. vil imidlertid være til liten nytte hvis den ikke følges opp på andre områder og for alle typer inntekter.

Dette er bakgrunnen for Regjeringen mandag foreslo den midlertidig loven om inntekts- og utbyttestopp, som Odelstinget sluttet seg til med stort flertall. Loven vil bli avløst av en lov som åpner for at alle kan få den inntektsendring som ligger i LO/N.A.F.-oppgjøret, men heller ikke mer.

Den midlertidige loven skal sikre at ingen grupper forsøker å unndra seg de forpliktelser LOs medlemmer nå har påtatt seg. Det er bare slik vi kan sikre at alle tar det tak som nå er nødvendig - og at de som i utgangspunkt har mest, også bidrar mest. Det er bare slik vi kan sikre en rettferdig fordeling.

Jeg regner med at et flertall i Stortinget vil slutte opp om de nødvendige tiltak for å sikre gjennomføringen av det forpliktende inntektspolitiske samarbeidet, også når de endelige vedtak skal behandles senere i denne måneden.

Det er et ambisiøst opplegg vi har lagt for å bringe lønns- og prisutviklingen ned igjen på linje med våre handelspartnere. Det krever innsats og medvirkning fra alle. Regjeringen vil på sin side følge opp med en aktiv prispolitikk, selv om det ikke er aktuelt med en tradisjonell prisstopp. Men vi vil forsterke innsatsen når det gjelder prisregulering og spesiell prisovervåking for å forebygge urimelige avanser og prisøkninger som ikke kan begrunnes med økte kostnader.

Vi har nå en virkelig sjanse til å ordne vår økonomi på en ny og mer fremtidsrettet måte. Vi har det siste halvtallet året tatt flere skritt mot en bedre utvikling. Underskuddene er blitt mindre. Likevel har det vært klart at vi ikke kunne få til noen varig bedring uten en annen måte å gjennomføre inntektsoppgjørene på enn den tradisjonelle. Vi kan i det

lange løp ikke leve med at det skal være en alles kamp mot alle hvor det er markedskreftene og gruppeinteressene som sammen råder grunnen. Jeg tror de aller fleste ser at det her er behov for en bedre, mer helhetlig og rettferdig styring.

Mange av de protester som kommer både mot avtalen mellom LO og N.A.F. og mot inntektsloven springer enten ut av snevre gruppeinteresser eller et politisk mål om å ramme arbeiderbevegelsen.

Legg merke til at vi blant de som nå protesterer sterkest, finner de samme grupper som krever sterkere styring med den økonomiske politikken. Men sterkere styring betyr at helheten må gå foran gruppeinteressene og at de kortsiktige hensyn må vike for de langsiktige.

På den annen side har vi Høyre og Fremskrittspartiet som nører opp under all misnøye - samtidig som de krever sterkere moderasjon. Det hevdes på den ene side at landet ikke har råd til den medvirkning Regjeringen har forpliktet seg til. Samtidig anklages Regjeringen for å ha gjort for lite for å bidra til moderasjon.

Høyre har igjen stilt seg på sidelinjen og kritisert uten selv å ha konkrete alternativer å tilby.

Høyres bærer jo et hovedansvar for den økonomiske krise landet er. Men partiets viktigste bidrag for å komme ut av den er å fri til misnøye og særinteresser. Petter Thomassen ha jo faktisk innrømmet at Høyre ikke har andre alternativer å tilby enn den politikk som førte oss inn i krisen. Og det kan iallfall ikke være noe fristende tilbud.

En politisk debatt som går ut på å peke på alt som er skakt og skjevt og si at det bør bli bedre - men uten å fremme alternative konkrete forslag blir svært lite interessant og inspirerende. Når skal vi få høre annet enn generelle ord og vendinger fra Høyres side? Hva skal de ta de store nedskjæringene, som vi aldri får vite noe nærmere om?

Vi har sett hva Høyre-politikken fører til når den blir ført.

Regjeringen vil legge fram de detaljerte forslagene den har forpliktet seg til i en egen stortingsproposisjon fredag 11. mars.

Denne vil blant annet inneholde forslag om:

- En pensjonsreform som gir yrkesaktive rett til å gå av med pensjon fra 66 år fra 1. januar 1989 og fra 65 år ette år senere.

- Tiltak for lavere boligrente både i Husbanken og de private bankene for boliger av nøktern standard som er anskaffet de siste fem årene, eller som skal anskaffes nå.

- Økning av Husbankens utlånsrammer og Postsparebankens rammer for ungdomslån.

- En ytterligere økning av svangerskapspermisjonen neste år.

- Lettelser i tilbakebetalingen av studiegjeld for de med stor gjeld og lav inntekt ved at tilbakebetalingen gjøres avhengig av inntekten.

Samtidig som vi sikrer en nødvendig moderasjon i inntektsoppgjøret, får vi til reformer i tråd med våre programmer og prioriteringer. Og - framfor alt - vi legger grunnlaget for "Ny vekst for Norge".

*

Det inntektspolitiske samarbeidet vil også styrke mulighetene for at det alminnelige rente-nivået synker.

Det høye rentenivået har vært ett av symptomene på at det var noe galt fatt i norsk økonomi. Det skyltes en utlånsvekst som sprengte alle grenser og som ga store underskudd i utenriksøkonomien og en svekket tillit til norsk økonomi. Dette gjorde det tvingende nødvendig å holde et høyt generelt rentenivå for å sikre at utlandet var villig til å låne oss det vi trengte for å dekke underskuddet i utenriksøkonomien.

Når den høye renten er et symptom på at noe er skjevt, betyr det at vi ikke kan gå inn og gjøre noe med renten isolert sett. Det ville slå ut i skjevheter på et annet område. For vi kan ikke sette ned renten og tro at alt annet vil bli som før.

Men vi har valgmuligheter. Vi kan f eks få lavere rente hvis vi skjærer ned 7-8 milliarder på statsbudsjettet, slik det er foreslått fra enkelte hold. Men hva ville det føre til? Jo, langt mer alvorlige konsekvenser for den enkelte. Det ville ramme både sysselsetting og velferd.

Dessuten ville det være å prioritere et økt privat forbruk framfor fellesgodene - og det kan ikke være vår politikk i dagens situasjon.

Derfor sa også Arbeiderpartiets landsstyre i januar så klart fra at så lenge prisen for en lavere rente er en svekkelse av fellesgodene, så er den prisen for høy.

I stedet har vi sagt at vi må søke å skjerme de som trenger det aller mest, de unge i etableringsfasen. Og det er det vil nå skal gjøre, som ett av leddene i det inntektspolitiske samarbeidet.

Vi kan bare kan få til en varig og generell nedgang i renta ved å arbeide oss mot en balanse i norsk økonomi. Og den jobben kan vi bare klare gjennom et samarbeid - hvor alle må bidra.

Vi har sagt hele tiden at alle vil måtte merke den økonomiske situasjonen landet står oppe i. Men vi har sagt at vi skal sørge for at de som tåler det best, skal bære de tyngste byrdene. Og det har vi holdt. Det er nettopp dette som er grunnen til at vi har arbeidet så hardt for å få flertall i Stortinget for en viss skatteøkning og samtidig en skattereform som har gitt større skatteøkning jo høyere inntekten er.

I skattepolitikken er det gjort mer på disse to årene - enn i de 17 foregående. Vi har nådd langt på et helt sentralt område, nemlig å få større rettferdighet når det gjelder rentefradragene. De som tjener mest har fått redusert verdien

av sine fradrag fra 67 til 47% - mens de som tjener minst har fått noe større fordeler.

Det betyr at en med høy inntekt og 100 000 i rentefradrag i år vil betale 20 000 kroner mer av sine renter selv - enn han gjorde i 1986.

I tillegg har vi skjerpet aksjebeskatningen, redusert fradragene for privat pensjonsforsikring og endret distrikts-skatteloven. Alt dette betyr at større byrder er lagt på dem med høye inntekter og med de største mulighetene til å utnytte smutthull og fradragmuligheter i skatteloven.

Det har vært ført en klar fordelingspolitikk, i samsvar med vår ideologi og våre programmer. Når det har vært mulig å få det til, bekrefter det jo også at stortingsflertallet slutter opp om andre verdier, etter at Høyre er ute av regjeringskontorene.

*

Fram mot 1989

Arbeidet i partiet fram mot 1989 vil også preges av forberedelsene til landsmøtet og våre politiske programmer for 1990-årene. Frihetsdebatten har allerede gitt viktige impulser både til dette arbeidet og til den fornyelse som er nødvendig for å komme ut av den økonomiske krisen.

Gjennom Frihetsdebatten og Apent Parti skal vi også nå ut til nye grupper, fange opp deres synspunkter, drømmer og visjoner. Bare slik kan vi forme en politikk som et flertall kan identifisere seg med, og slutte opp om i 1989.

Vi står midt oppe i store endringer i vårt samfunn, som må få betydning for vår politikk fremover. Rapporten "Scenarier 2000" illustrerer at det kan trekkes opp ganske dystre perspektiver for vårt samfunn ved århundreskiftet. Men vår oppgave er ikke bare å beskrive hva som kan skje. Vårt oppgave er også å forme en politikk for hva som bør skje, for et samfunn slik vi vil ha det.

En viktig bærebjelke fra arbeidsprogrammet for inneværende periode - "Ny vekst for Norge" - er i virkeligheten svært så aktuell - både for å komme ut av den aktuelle krisen og for å skape de verdier vi trenger for å sikre sysselsetting og velferd.

Dette stiller også krav til utdanning, fra grunnskole til universitet - og til voksenopplæring og etterutdanning. Livslang læring må igjen på dagsorden.

Kvinnenes inngang i yrkeslivet gir fortsatt sterke forandringer, når det gjelder økt deltakelse og likestilling i form av yrkesvalg og karrieremuligheter. Denne utviklingen vil fortsette og skape større behov for omsorgstilbud utenfor hjem og familie - både for barn og eldre.

Kvinnenes inntog på arbeidsmarkedet gjennom 70-årene og endringen i befolkningssammensetningen understreker behovet for en politikk for 90-årene som styrker solidariteten mellom grupper og enkeltmennesker.

I 1999 vil det være 600 000 eldre over 67 år, 50% flere enn i 1970. Det bærer bud om store oppgaver i tilbudene til barna, i eldreomsorgen og utviklingen av helsetilbudene.

Det vil også være behov for nye permisjonsordninger og større mulighet for å tilpasse både arbeidstid og åpningstid til den yrkesaktive småbarnsfamiliens behov.

På samme måte vil skolen, skoledagen og aktivitetene knyttet til skolemiljøene måtte avspeile et annet samfunn enn det dagens skole gjør. For den er fortsatt basert på det samfunn der mamma var hjemme og kunne senda barna på skolen til forskjellige tider hver dag - og ta dem imot igjen etter en kort skoledag.

Disse perspektivene må vi ha med i debatten om offentlig sektors plass, rolle og måte den fungerer på. Kanskje har vi for lenge satset for ensidig på å øke bevilgningene ?

Norge bruker større ressurser i skolen enn de fleste andre land. Siden 1970 har innsatsen pr elev i grunnskolen økt med 84% (regnet i faste kroner). Men vi har den korteste

skoledagen, det korteste skoleåret og skolebøkene er ofte gamle og fillete. Spørsmålet er om vi da bruker ressursene på den beste måten. Dette - og andre sentrale spørsmål som gjelder skole og utdanning - må gå inn i debatten om viktige saker i programmet foran 1989.

Utviklingen har ført til at mange av de omsorgsoppgavene som tidligere ble løst i familien, i fremtiden må løses utenfor familien. Både når det gjelder barn og eldre. Vi kan ikke velte alle disse oppgavene over på offentlige budsjetter. Vi må også utløse mulighetene som ligger i de uformelle og folkelige fellesskapet, i nærmiljø og bomiljø. Hvis samholdet og fellesskapet mellom menneskene svikter her, hvordan skal vi da kunne greie oppgavene ?

Hvis vi står tilbake med to muligheter: Enten å kommunalisere oppgavene - eller kommersialisere dem - så står vi tilbake med et fattigere samfunn, ikke minst kulturelt sett.

Kvinnenes inntog i arbeidslivet, den økende utdanningen og de nye hverdagsbehovene gir også nye perspektiver i distriktpolitikken. Kravene til bredde i tjenestetilbudene er blitt større - og vi må sikre arbeidstilbud også til kvinnene - hvis vi skal lykkes med å skape ny optimisme og ny vekst i distriktene. Folk flytter ikke først og fremst fra noe, men til noe, til bedre arbeidsmuligheter, bedre servicemuligheter, rikere kulturtilbud.

Selv om vi målretter, effektiviserer og øker virkemidlene, er det ikke realistisk å tro at vi vil kunne yte den bredde i tjenestetilbudene somer nødvendig på alle steder. Derfor må vi også reise spørsmålet om ikke innsatsen må konsentreres mer enn i dag, slik at vi kan utvikle levedyktige sentra som kan gi folk et tilbud som de i dag må søke til de store sentra for å få.

Disse perspektivene må inn i debatten om fremtidsløsningene, ikke minst i den lokale debatten. Regjeringen har økt innsatsen i distriktpolitikken og bremset veksten i de sentrale strøk. Vi har lagt om støtteordningene

og ønsker å gi et større ansvar til de lokale myndigheter, større mulighet til å se ulike støtteordninger i sammenheng, og rette innsatsen mer mot distriktet, enn mot enkelt næringer.

Frikommuneforsøkene som nå er igang vil gi verdifulle erfaringer. Regjeringen er innstilt på å utvide forsøkene slik at vi kan få prøvd ut opplegget her i Nordland med en bedre samordning mellom de midler forskjellige etater rår over. Etater som fiskerietaten, landbruksetaten, arbeidsmarkedsetaten og fylkets egen næringsetat har hver for seg betydelig midler til rådighet. Men en bedre samordning i dag, kan effekten bli større.

Hensynet til vårt miljø vil komme sterkere inn, både nasjonalt og internasjonalt. Hensynet til vårt miljø må bygges inn i alle beslutninger, i politiske organer, men også i næringslivet, i skoleverket, ja på alle områder i samfunnet. Vi må over på en kurs hvor vi bruker naturen uten å forbruke den. Hvis ikke vil vi også på dette område legge igjen en regning etter oss, som det kan vise seg å bli umulig for våre barn og barnebarn å innfri.

~~De svar vi gir gjennom denne brede debatten er også~~ samtidig nødvendige deler av en reformpolitikk som peker ut av den aktuelle krisen. For de aktuelle problemene er ikke bare en kortvarig skjærsild som fører oss tilbake til de lykkelige 60-årene, som mange knytter så nostalgiske minner til.

Det går ingen vei tilbake til det som var - det går bare en vei fremover mot noe nytt. Og den veien blir preget av omstilling, fornyelse og krav til politisk innsats.

Hva var det forresten vi lykkes så godt med tidligere - og som vi av og til ønsker oss tilbake til? Var ikke den en utvikling som sikret oss nye muligheter, økt livskvalitet og større frihet? Det er det som også må være målet fremover, som kjernen i en sosialdemokratisk politikk for 90-årenes Norge.

Da må vi erkjenne at oppgavene er andre. Folks hverdagsproblemer er annerledes. De krav vi stiller til livsstandard

er annerledes. Derfor må også våre løsninger bli annerledes, hvis vi skal nå våre mål.

Arbeiderpartiets styrke har vært den nære kontakt vi har hatt med brede folkegrupper. Det har gjort Arbeiderpartiet til et redskap for en bedre hverdag for folk flest. Vi tar mål av oss til å være den dominerende kraft i omformingen av samfunnet også de neste årtier. Da må vi bevare den nære kontakt vi har hatt med folks hverdagsproblemer.

I Apent Parti reiser vi disse utfordringene, som henger så nøye sammen med våre politiske oppgaver fremover. Arbeiderpartiet skal også i fremtiden være det viktigste redskap for vanlige mennesker i vårt land for å øve politisk innflytelse over sin egen hverdag og fremtid.

Når vi nylig valgte å sende ut et eget rådslag til partiorganisasjonene om fjernsynspolitikken, var det uttrykk for et helt konkret behov for å søke debatt og råd i en vanskelig avveining, om spørsmål som angår den enkeltes hverdag.

Den teknologiske utvikling har gitt oss nye utfordringer, bl.a. fra satelittsendinger med reklame. Vi må stille oss spørsmålet om vi kan styrke vårt nasjonale TV-tilbud, slik vi har satt oss som mål i vårt program, samtidig som vi opprettholder vårt standpunkt om at NRKs TV-tilbud skal være reklamefritt. Risikerer vi i så fall, at kommersielle tilbud nå vil stikke av gårde med reklameinntekter, som vi tross alt ville vært bedre tjent med kunne gå til et bedre formål, ved å knyttes an til NRK?

Internasjonalt

Til slutt, litt om de internasjonale spørsmålene.

Vi er inne i en positive muligheters tid når det gjelder avspenning og avtaler mellom øst og vest. Dette ble også bekreftet gjennom NATO-toppmøtet. Men det internasjonale bildet er samtidig preget av dype tragedier, som de vi ser daglig avspeile seg gjennom reportasjene fra de okkuperte

områdene på Vestbredden og i Gaza, og gjennom den ytterligere tilstramning i Sør-Afrika.

Regjeringen beklager sterkt Israels politikk og de klare brudd på konvensjoner og menneskerettigheter som vi nylig har påtalt i FNs menneskerettighetskommisjon i Geneve. Stadig flere av Israels aller nærmeste forsvarere føler i disse tider sterk uro og advarer mot de alvorlige følger den siste tids utvikling kan få. Igjen må vi minne om at en fredsløsning bare kan ta utgangspunkt i prinsippene i FN-pakten og i Sikkerhetsrådets resolusjoner, noe som må innebære israelsk tilbaketrekking fra okkuperte områder.

*

Avslutning

Til slutt: Det er bare gjennom et bredt samarbeide vi kan rette opp norsk økonomi og sikre de viktigste verdiene. Her må alle bidra - og de som har mest, må nå tåle de største byrdene.

Vi vet hva alternativet er. Det er den linje høyrekreftene valgte å satse på i andre europeiske land, da de var oppe i de samme økonomiske problemene vi nå har. De valgte en kurs med sosiale nedskjæringer og arbeidsledighet som følge. Det har gitt større ulikheter og veltet de største byrdene over på et mindretall i befolkningen.

Det var en slik kurs det var viktig for Arbeiderpartiet å forhindre også her hjemme våren 1986 - og som det fortsatt er viktig å unngå. For Arbeiderpartiet er det et dårlig alternativ å gi Høyre og Fremskrittspartiet større innflytelse i den norske samfunn.

Vi har valgt en annen vei: Å skjerme de sentrale velferdsoppgavene mot nedskjæringer og øke satsingen på de aller viktigste områdene. Vi har satset på en konsekvent fordelingspolitikk og på reformer.

Vi har en vanskelig, men inspirerende oppgave. Jobben må gjøres - og vi ser på den som en utfordring. Vi har viktige verdier å kjempe for.